

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Diplomantka: Bc. Ester Pěkná

Název práce: Mediální obraz zahrádkářských kolonií ve vybraných českých denících

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií, Katedra sociální a kulturní ekologie. Praha, 2015.

Vedoucí práce: PhDr. Ivan Rynda

Oponent: Mgr. Roman Hájek (IKSŽ FSV UK)

Diplomová práce Ester Pěkné se zaměřuje na mediální reprezentaci fenoménu zahrádkářských kolonií ve čtyřech vybraných českých médiích mezi lety 1998–2013. Řadí se tak po bok plejády prací vycházejících ze základních premis sociálního konstruktivismu, jež zkoumají charakter zobrazení nejrůznějších jevů v médiích, přičemž pracují s předpokladem, že mediální reprezentace může mít důsledky pro sociální realitu. Autorka se tak mohla při zpracování práce opřít o nesčetné množství případových studií (byť o jiných tématech) i bohatou metodologickou literaturu, neboť kvantitativní obsahová analýza představuje snad vůbec nejlépe zpracovanou metodu analýzy médií. Této nabídce nicméně příliš nevyužila, při designování výzkumu vycházela v podstatě jen ze základních učebnicových textů (Helmut Scherer, na s. 43 ovšem mylně uvedený jako Schrer; Trampota a Vojtěchovská) nebo slovníkové literatury (Reifová a kolektiv). Na zpracování empirické části je metodologická neukotvenost výrazně znát a právě samotná analýza představuje nejslabší článek celého textu. K tomu se nicméně dostanu později.

Teoretická část práce na mne působí dojmem, že si autorka příliš nedovedla poradit s tím, čím ji zaplnit. Navíc ani její členění mi nepřipadá nejvhodnější, rozhodně se nedrží schématu „od obecného ke konkrétnímu“. Pokud cílem práce bylo zkoumat mediální obraz, pak by mi přišlo logičtější předřadit kapitolu o médiích (respektive mediální reprezentaci) na úvod a následně se zabývat zahrádkářskými koloniemi a jejich mediální reprezentací. Kapitolu o hermeneutice považuji za zbytečně dlouhou (ostatně i sama autorka konstatuje, že má hermeneutika větší význam v případě kvalitativní analýzy). Co naopak poněkud postrádám, je ukotvení výzkumu v diskurzu sociálního konstruktivismu, s jehož pojmy (reprezentace, stereotyp atd.) se v textu pracuje, leč bez výraznějšího teoretického ukotvení a spíše intuitivně. Podobně kapitola o trvale udržitelném rozvoji je sice zpracována pečlivě (a pro mne jako člověka mimo obor je výrazně obohacující), nemá ovšem krom poslední podkapitoly 4.3 výraznější vztah k tématu práce, a mohla by tedy být kratší. V úvodní části rovněž chybí pojednání o tom, jak média přistupují k tématu zahrádkářských kolonií, které by umožnilo formulovat hypotézy nebo alespoň určité předpoklady toho, jak bude mediální reprezentace vypadat. S určitými náznaky těchto očekávání se setkáváme v metodologické kapitole, nejsou ale opřena v existující literatuře, respektive vycházejí ze studií o zahrádkářských koloniích jako takových, nikoli jejich mediální reprezentace. (Jsem si vědom, že přímo zahrádkářskými koloniemi se možná nikdo nezabýval, ale principy práce médií jsou v řadě ohledů obecně platné, bylo tedy možné vycházet např.

z toho, jak média obecně pracují s tématy o životním prostředí.) Hypotézy tedy nejsou stanoveny, autorka na s. 45 předkládá jen soupis výzkumných otázek, což je sice relevantní postup, v případě kvantitativní analýzy nicméně méně obvyklý (primárním cílem kvantitativních analýz je ověření hypotéz).

Z hlediska zvládnutí odborné terminologie se necítím kompetentní posuzovat odbornou část věnovanou zahrádkářským koloniím a trvale udržitelnému rozvoji. Pokud jde o můj mateřský obor, mohu konstatovat určité nepřesnosti. Autorka například poměrně volně pracuje s pojmy gatekeeping a zpravodajské hodnoty, když je místy zaměňuje či užívá jako synonyma. Přestože se v obou případech jedná o koncepty zabývající se tím, jaké události se dostávají do médií, je mezi nimi poměrně jasný rozdíl – gatekeeping se týká poměrů v redakci a produkčních praktik (a tedy pro předkládanou práci není příliš relevantní), zpravodajské hodnoty jsou odvozeny od charakteru obsahů (a tudíž relevantní jsou). Na s. 30 autorka operuje s pojmem masová média, pod nějž chybně zařazuje i internet a sociální sítě (byť zařazení internetu mezi masová média lze z perspektivy politické ekonomie komunikace obhájit, obvykle se mezi ně ovšem neřadí).

V textu se objevuje i několik nedotažeností daných možná nepozorností. Např. na s. 31 v podkapitole 3.2 autorka zmiňuje, že představené teorie bývají řazeny do čtyř etap, ale představuje jen tři, na s. 25 formulace „změna po změně politického režimu“, někdy nesprávné skloňování (s. 24, „Farma se Štorchovi skutečně podařila vybudovat...“; s. 37, „V těchto souvislostech je důležité zmínit otázka...“), překlepy či dílčí nepřesnosti (např. na s. 46 u popisu historie MF Dnes, který podle autorky začal vycházet, až když byl zprivatizován, což odkazuje k jeho předlistopadové, v textu ovšem nezmíněné existenci). Nenajdeme v něm větší množství pravopisných chyb, ale objevují se chyby v interpunkci (systematicky zejména psaní pomlčky například při uvádění letopočtů „od–do“). Na některých místech jsem poněkud postrádal reference ke zdrojům, např. na s. 22, kde je popisován historický vývoj industrialismu (jediný zdroj na stránce je Havelka 2012, ale není jasné, zda je vše podle jednoho zdroje), na s. 29 píše autorka, že v dostupné literatuře narazila na další negativní aspekty, ale žádnou literaturu neuvádí, na s. 31 píše o uspořádání teorií o působení médií do čtyř etap, což je typologie Denise McQuaila (odkaz na něj chybí).

Nejvýraznější množství mých výtek k práci se týká samotné analýzy. Některé nejdůležitější zde uvádím v bodech:

- V konstrukci kódovací knihy jsou nesprávně řazeny identifikační a analytické proměnné. Mezi identifikační proměnné bývá standardně řazeno datum, autorka trochu neústrojně pracuje s proměnnou rok, kterou řadí mezi analytické proměnné. Podobně se mezi identifikační proměnné většinou (byť ne striktně) řadí žánr.
- V případě proměnné žánr na s. 48 jsou uvedeny určité definiční znaky, ale není uveden zdroj, z nějž autorka čerpala.
- Mezi zpravodajské hodnoty je na s. 51 zařazena „ekonomika“. Nedopátral jsem žádnou studii, která by ekonomiku mezi zpravodajské hodnoty řadila. Navíc se tato hodnota do jisté míry překrývá s hodnotou 4 u proměnné F.
- Nemožnost vytvářet kategorie s více proměnnými, kterou dává autorka na s. 51 na vrub programu SPSS, je základní charakteristikou kvantitativní obsahové metody, nikoli

„chybou“ programu. Zvolený postup je jeden z možných, jednodušší by bylo určit např. 2–3 nejdůležitější citované zdroje a uvést seznam (tj. použít to, co jsou v práci samostatné proměnné jako hodnoty).

- S předchozím bodem souvisí další: není mi jasné, k čemu sloužila proměnná Y. Z její definice mi přijde, že klíčové je místo publikování novin. Pak mi ale není úplně jasné, co zařazením proměnné autorka sledovala. Pokud proměnná měřila, jaké kraje jsou v textech zmiňovány, pak kódovací kniha nepočítá s variantou, že se jeden text mohl týkat dvou krajů.
- První část kapitoly 6.1 v podstatě jen nabízí přehledové grafy, k nimž chybí výraznější popis či interpretace, navíc některé z údajů by bylo účelnější shrnout spíše do tabulky než do grafu. Kde naopak grafy chybí, jsou jednotlivé cross-tabulace získaných údajů podle jednotlivých let, kde si autorka vystačuje jen s popisem. Přitom nějaký náznak ve sloupcovém grafu by v tomto případě posloužil mnohem lépe. Domnívám se navíc, že ne všechny proměnné bylo účelné analyzovat v čase (např. novinářský žánr či rok). Získané údaje totiž ve vztahu k výzkumné otázce nepřinášejí nic nového. Kapitulu 6.3 vnímám jako o něco lepší, byť mi třeba není úplně jasný postup při vyhodnocování negativity popsaný na s. 66.
- Byl bych rád, pokud by u obhajoby autorka mohla poskytnout vysvětlení toho, proč v MF Dnes bylo o zahrádkářských koloniích výrazně více textů, případně jak se do množství textů promítly regionální mutace deníku.

Nedotažená analýza a vágně formulované předpoklady práce se odráží v jejích závěrech, které (jak autorka sama poukazuje) jsou spíše zamyšlením nad tématem než závěrem, jaký bychom očekávali u odborného analytického textu. První část závěrečné kapitoly v podstatě utíká od zkoumaného tématu a nepracuje se získanými daty. Na s. 73 se autorka dopouští elementární argumentační chyby a znehodnocuje přínos svého textu, když sama explicitně přiznává, že její analýza neposkytuje přílišnou oporu pro zodpovězení stanovených otázek.

Ester Pěkná se ve své práci zaměřila na jistě zajímavé téma. Navzdory tomu, že minimálně metodologicky stejně uchopených textů vznikají na vysokých školách desítky a výrazně jsou zastoupeny i v odborných periodických, nepodařilo se jí s analytickou částí její práce popasovat úplně se ctí. Drobné chyby v konstrukci výzkumných otázek a kódovací knihy umocňuje nedotažená forma prezentace dat, což v konečném důsledku vede k závěru, jenž je (alespoň z mého hlediska) poněkud mimoběžný se zbytkem textu. Vzhledem k nezanedbatelnému množství dalších dílčích nepřesností navrhuji práci hodnotit 8–9 body a stupněm „dobře“.

V Praze 24. května 2015

Mgr. Roman Hájek
IKSŽ FSV UK